

SAMENVATTING	3
1. INLEIDING	5
2. DOELSTELLING EN AFBAKENING	6
3. AANDACHTSPUNTEN	7
4. STRATEGIE EN PRIORITERING	9
4.1. Strategie	9
4.1.1. Planologische bescherming	9
4.1.2. Inbreng in planvorming	9
4.1.3. Doelgroepbenadering	9
4.1.4. Faunavoorzieningen	10
4.1.5. Bestaande natuur	10
4.1.6. Nieuwe natuur	10
4.2. Prioritering in de tijd	11
5. ORGANISATIE EN TAKEN	14
5.1. Rol van de provincie	14
5.2. Beschikbare en benodigde menskracht	15
5.3. Overlegstructuur	15
5.4. Instrumentarium en financiën	16
5.5. Beleidsmonitoring	17
5.6. Ecologische monitoring	17
5.7. Communicatie	18
5.8. Overzicht taken en acties	18
5.8.1. Taken	18
5.8.2. Acties	18
6. INSTRUMENTARIUM	21
6.1. Plattelands Ontwikkelings Plan (POP)	21
6.2. Programma Beheer (PB)	21
6.3. Kwaliteitsimpuls landschap	22
6.4. Robuuste verbindingen	22
6.5. Subsidieregeling gebiedsgericht beleid (SGB)	22
6.6. Beleidsplan Natuur en Landschap Utrecht (BNLU)	23
6.7. Plan veiligstelling gebieden (PVG)	23
6.8. Agenda 2010	23
6.9. Aankoopbudget en kavelruil	23
6.10. Rood voor groen	23
7. ROBUUSTE VERBINDINGEN	25
8. INFORMATIE VERBINDINGSZONES	27
8.1. Literatuur	27
8.2. Contactpersonen	27

Samenvatting

In 1993 heeft de provincie Utrecht het “Werkdocument ecologische verbindingzones” vastgesteld. Hierin is het beleid uitgewerkt voor de uitvoering van “groene” verbindingen tussen natuurgebieden. In de natuurgebiedsplannen (2001-2002) is dit netwerk van ecologische verbindingzones aangevuld. Werkdocument en natuurgebiedsplannen zijn in Utrecht bestuurlijk vastgesteld.

De ecologische verbindingzones maken deel uit van de Ecologische Hoofdstructuur. Zonder verbindingzones kan geen goede uitwisseling van dieren tussen verschillende natuurkernen plaatsvinden. Die uitwisseling is noodzakelijk om levensvatbare populaties van bepaalde doelsoorten in stand te houden. Gedacht moet worden aan soorten uit diergroepen als kleine zoogdieren, vissen, amfibieën, vlinders en libellen.

Binnen en buiten de provincie Utrecht bestaat behoefte aan een overzicht van de stand van zaken rond de uitvoering van ecologische verbindingzones: hoe ver zijn we met de realisatie, wat moet er nog gebeuren, waar liggen knelpunten en hoe gaan we verder. Daarom is het Programma ecologische verbindingzones opgesteld.

Het programma bevat geen nieuw beleid. Het is een kader voor de verdere (planmatige) uitvoering van de ecologische verbindingzones als essentieel onderdeel van de Ecologische Hoofdstructuur. Het biedt een basis voor de langere termijn planning, ook in financiële zin.

In deel 1 van het programma is in beeld gebracht hoe ver de uitvoering tot nu toe is gevorderd. Er heeft sinds het uitbrengen van het Werkdocument een zeer brede doorwerking plaatsgevonden in andere beleidsplannen, zowel intern (streekplan, waterhuishoudingsplan) als extern (landinrichtingsplannen, waterbeheersplannen, gemeentelijke landschapsbeleidsplannen etc.). Dit schept een goed kader voor de uitvoering. Ongeveer tweederde van de verbindingzones is inmiddels opgenomen in gebiedsgerichte projecten en de verwachting is dan ook dat de uitvoering van de verbindingzones de komende jaren in een stroomversnelling komt. Tot nu toe is ca. 20% van het benodigde areaal beschikbaar voor de verbindingzones. De helft hiervan is bovendien ecologisch ingericht. Voor realisatie van alle verbindingen is nog een provinciale investering van €10 tot €15 miljoen nodig.

Voor u ligt deel 2 van het programma: het Plan van aanpak.

Uitgangspunt van het Plan van aanpak is de uitvoering van het huidige bestaande beleid voor de kwaliteit van de Ecologische Hoofdstructuur. Dat betekent onder andere dat de in de natuurgebiedsplannen vastgestelde natuurdoelen worden nagestreefd. In dit plan is uitgewerkt hoe de provincie de komende periode gaat werken aan de daadwerkelijke realisatie van de verbindingzones. Inbreng in plannen blijft noodzakelijk, maar het accent zal liggen op het stimuleren van de uitvoering. Er worden voorstellen gedaan voor een meer gestructureerde aanpak van de uitvoering waardoor meer sturing wordt gegeven door de provincie en een efficiënte inzet van menskracht en middelen wordt bereikt. Daarbij horen een duidelijke overlegstructuur, en het gericht benaderen van doelgroepen om de aanleg van verbindingzones te stimuleren. Uitgewerkt is welke strategieën worden gevolgd bij de uitvoering. Zo is voor verbindingen die in landinrichtingsplannen zijn overgenomen een adviserende rol vanaf de zijlijn nodig, en is voor verbindingen die niet in gebiedsgerichte projecten voorkomen een sterk initiërende rol gewenst. Verder is aangegeven welke criteria worden gehanteerd bij het stellen van prioriteiten. Belangrijk is bijvoorbeeld het compleet maken van zones waarin al veel natuur is aangekocht, het gebruik maken van kansen die zich voordoen (zoals projecten van Agenda 2010), en het inspelen op planologische ontwikkelingen.

In deel 3 vindt u de basisinformatie die ten grondslag ligt aan deel 1. Het document is vooral bestemd voor mensen die in de dagelijkse praktijk veel met verbindingzones te maken hebben.

1. Inleiding

In 1993 heeft de provincie Utrecht het “Werkdocument ecologische verbindingzones” vastgesteld. Hierin is het beleid uitgewerkt voor de uitvoering van “groene” verbindingen tussen natuurgebieden. In de natuurgebiedsplannen is dit netwerk van ecologische verbindingzones aangevuld. Werkdocument en natuurgebiedsplannen zijn in Utrecht bestuurlijk vastgesteld.

De ecologische verbindingzones maken deel uit van de Ecologische Hoofdstructuur. Zonder verbindingzones kan geen goede uitwisseling van dieren tussen verschillende natuurkernen plaatsvinden. Die uitwisseling is noodzakelijk om levensvatbare populaties van bepaalde doelsoorten in stand te houden. Gedacht moet worden aan soorten uit diergroepen als kleine zoogdieren, vissen, amfibieën, vlinders en libellen.

De vastgestelde locaties voor verbindingzones zijn op basis van veldinventarisaties geselecteerd. Veelal is er sprake van koppeling met een bestaand element, bijvoorbeeld een watergang of een spoorlijn. De verbindingzone bestaat dan uit het bestaande element met aangrenzende stroken natuur. Daar waar de verbindingzone een weg of spoorlijn kruist is vaak een faunavoorziening nodig, bijvoorbeeld in de vorm van een tunnel onder de weg of looprichels langs het water onder een brug. Ook verkeersremmende maatregelen behoren tot de mogelijke faunavoorzieningen.

Binnen en buiten de provincie Utrecht bestaat behoefte aan een overzicht van de stand van zaken rond de uitvoering van ecologische verbindingzones: hoe ver zijn we met de realisatie, wat moet er nog gebeuren, waar liggen knelpunten en hoe gaan we verder. Daarom is het Programma ecologische verbindingzones opgesteld.

Het Programma ecologische verbindingzones bestaat uit 3 delen:

1. *Stand van zaken ecologische verbindingzones, bestuurlijk document.* In dit document is uitgewerkt hoe ver de uitvoering van de verbindingzones is gevorderd. Dit rapport is bedoeld voor de uitvoerende organisaties: gemeenten, waterschappen, natuurbeschermingsorganisaties e.d. en voor bestuurders en medewerkers van de provincie Utrecht.
2. *Plan van aanpak ecologische verbindingzones.* In dit beleidsdocument is de planning en organisatie uitgewerkt voor de uitvoering van de ecologische verbindingzones in de komende periode. De doelgroep is dezelfde als onder 1. werd genoemd.
3. *Stand van zaken ecologische verbindingzones, basisdocument.* Dit document geeft per verbindingzone zo compleet mogelijk weer welke initiatieven er op het gebied van uitvoering zijn of worden genomen. Deze informatie is bedoeld voor medewerkers van uitvoerende organisaties en medewerkers van de provincie Utrecht die veelvuldig bij de realisatie van ecologische verbindingzones zijn betrokken.

Voor u ligt deel 2 van het Programma. In dit deel worden de resultaten uit deel 1 gebruikt om een plan te maken voor de aanpak van de uitvoering in de komende jaren.

In hoofdstuk 2 worden het doel en de afbakening van het Plan van aanpak ecologische verbindingzones nader uitgewerkt. Hoofdstuk 3 bevat een overzicht van aandachtspunten voor de uitvoering, volgend uit de conclusies van deel 1. In hoofdstuk 4 staat welke strategie de komende jaren voor de uitvoering wordt gehanteerd en welke criteria gelden voor het stellen van prioriteiten. Hoofdstuk 5 geeft aan hoe de organisatie verder zal verlopen en welke taken daarbij horen. Hoofdstuk 6 beschrijft het instrumentarium en hoofdstuk 7 geeft de relatie met robuuste ecologische verbindingen weer. In hoofdstuk 8 staat een overzicht van relevante literatuur en van contactpersonen voor ecologische verbindingzones in de provincie Utrecht.

2. Doelstelling en afbakening

Doel van dit plan van aanpak is een uitvoeringskader te scheppen voor de verdere realisatie van de ecologische verbindingzones in de provincie Utrecht. Het oorspronkelijke streven is dat de verbindingzones in 2018 gereed zijn, conform de doelstellingen uit het nationale Natuurbeleidsplan (1990) en de provinciale uitwerking daarvan voor verbindingzones in het Werkdocument ecologische verbindingzones (1993). Gezien de ontwikkelingen binnen het landelijk natuurbeleid in de periode 2002/2003 kan het zijn dat bijstelling van deze doelstelling nodig is.

Uitgangspunt van het Plan van aanpak is het huidige bestaande beleid voor de kwaliteit van de Ecologische Hoofdstructuur in de provincie Utrecht. Dat betekent onder andere dat de in de natuurgebiedsplannen vastgestelde natuurdoelen van kracht zijn en blijven.

Met ecologische verbindingzones worden bedoeld

- de verbindingzones die in het Werkdocument ecologische verbindingzones (1993) zijn opgenomen;
- de verbindingzones die in de natuurgebiedsplannen (2000-2002) zijn gedefinieerd;
- faunapassages uit het uitvoeringsprogramma voor faunapassages (in voorbereiding), voor zover gelegen in de ecologische verbindingzones.

In de praktijk is er een grote overlap tussen de verbindingzones in het Werkdocument en de verbindingzones in de natuurgebiedsplannen. Echter, een deel van de verbindingzones is óf alleen in het Werkdocument, óf alleen in de natuurgebiedsplannen opgenomen. In de Stand van zaken (deel 1) is een overzichtskaart van alle verbindingzones opgenomen, en een kaart met alle benodigde faunapassages.

Onder dit plan van aanpak vallen niet

- de robuuste verbindingen. Robuuste verbindingen hebben een veel forser (nationaal) formaat dan provinciale verbindingzones. De besluitvorming voor robuuste verbindingen staat los van de besluitvorming van provinciale verbindingzones. In hoofdstuk 7 wordt nog kort ingegaan op de robuuste verbindingen;
- verbindingzones in het natuurkerngebied Utrechtse Heuvelrug. Binnen deze natuurkern zijn ook verbindingzones nodig, met name in de vorm van faunapassages en heideverbindingen. Deze staan niet in het Werkdocument en ook niet in de natuurgebiedsplannen. Ze vallen buiten dit programma, maar het is wel noodzakelijk dat er voor de Heuvelrug een eigen programmering komt. Hier wordt in verschillende kaders aan gewerkt (Nationaal Park, Hart van de Heuvelrug).

Het Programma ecologische verbindingzones heeft een duidelijke relatie met het uitvoeringsprogramma voor faunapassages, dat naar verwachting begin 2003 wordt vastgesteld en onder andere een overzicht geeft van alle benodigde faunapassages in de Ecologische Hoofdstructuur van Utrecht. Een flink deel van de faunavoorzieningen maakt deel uit van de ecologische verbindingzones. De planning voor de periode 2003-2006 is gereed.

3. Aandachtspunten

In het rapport “Stand van zaken, bestuurlijk document” (deel 1 van het Programma ecologische verbindingzones) is aangegeven in hoeverre de ecologische verbindingzones zijn gerealiseerd sinds het verschijnen van het Werkdocument ecologische verbindingzones uit 1993.

Uit de inventarisatie blijkt dat het Werkdocument een goede doorwerking heeft gehad in allerlei interne en externe beleidsplannen. Hier heeft de provincie veel energie in gestoken. Ook is veel tijd besteed aan het completeren van het netwerk van ecologische verbindingzones in de Ecologische Hoofdstructuur van de provincie Utrecht, onder andere via het definiëren van ecologische verbindingzones in natuurgebiedsplannen. Door deze begrenzing komt geld voor aankoop, (particulier) beheer en inrichting beschikbaar.

Nu duidelijk is waar de verbindingzones nodig zijn en dit is verwerkt in beleidsplannen op allerlei niveau's, wordt het tijd om de aandacht te concentreren op de uitvoering.

Uit de Stand van zaken is gebleken dat er veel plannen zijn gemaakt voor de uitvoering en dat ca. 10% van de verbindingzones inmiddels daadwerkelijk is ingericht, en nog eens 10% is aangekocht voor inrichting. Een groot deel van de verbindingzones is opgenomen in gebiedsgerichte projecten en de verwachting is dan ook dat de uitvoering van de verbindingzones de komende jaren in een stroomversnelling komt.

Door verschillende partijen zijn inmiddels veel initiatieven genomen om tot uitvoering te komen. De volgende maatregelen zijn vooral effectief geweest voor het maken van uitvoeringsplannen en voor de daadwerkelijke uitvoering (“de schop in de grond”):

- Inpassing in gebiedsgerichte projecten
- Stimuleren van concrete projecten door de trekkersrol te vervullen
- Doorwerking in strategische plannen
- Goede communicatie met betrokken partijen
- Duidelijke rolverdeling
- Verlenen van inrichtingssubsidies
- Kavelruil

Deze positieve ervaringen zijn verwerkt in de voorgestelde aanpak voor de uitvoering van de verbindingzones (hoofdstuk 4).

Uit de ervaringen tot nu toe blijkt dat knelpunten bij de uitvoering aanwezig te zijn op het gebied van:

- Coördinatie en rolverdeling
- Grondverwerving/particulier natuurbeheer
- Instrumentarium en financiën
- Maatschappelijk draagvlak
- Beheer en monitoring
- Ruimtelijke ontwikkelingen
- Vereiste afmetingen

In de Stand van zaken zijn al oplossingsrichtingen gegeven om deze knelpunten op te lossen. Dit Plan van aanpak koppelt hieraan concrete maatregelen.

De ervaring van de afgelopen jaren heeft geleerd dat de uitvoering van ecologische verbindingzones een zeer complex gebeuren is. Veel verschillende partijen, zowel intern als extern, zijn bij de beleidsvorming en uitvoering betrokken. De complexiteit is weergegeven in de figuren 1 en 2, waarin de plaats van ecologische verbindingzones binnen en buiten de provinciale organisatie is weergegeven.

Een dergelijke complexe materie vraagt om een sterk gestructureerde aanpak. In dit Plan van aanpak zal dan ook vooral aandacht worden besteed aan het ontwerpen van een duidelijke structuur voor de uitvoering van de verbindingzones.

4. Strategie en prioritering

In de provincie Utrecht zijn 59 ecologische verbindingzones uitgewerkt (zie Stand van zaken, kaart 1). Afhankelijk van bijvoorbeeld de plaats in de planvorming vraagt elke verbindingzone om een eigen strategie. Het is onmogelijk om alle verbindingzones tegelijkertijd aan te pakken. Daarom is ook een prioritering in de tijd nodig. Voorstellen voor de te volgen strategieën en prioritering zijn hieronder uitgewerkt.

4.1. Strategie

Ingezet wordt op een brede strategie. Het is namelijk onmogelijk om de verbindingzones één voor één te realiseren, omdat in veel gevallen aangesloten moet worden op trajecten van bijvoorbeeld gebiedsgerichte projecten. In 4.1.1 tot en met 4.1.3 zijn de aspecten besproken die met planvorming te maken hebben. In 4.1.4 tot en met 4.1.6 zijn strategieën voor de uitvoering beschreven.

4.1.1. Planologische bescherming

Voor alle verbindingzones geldt dat planologische basisbescherming belangrijk is. In het nieuwe streekplan wordt het ruimtelijk beleid nader omschreven. Wanneer (een deel van) een verbindingzone dreigt te verdwijnen door andere ruimtelijke ontwikkelingen is een integrale afweging nodig. Rol van de provincie is om mee te denken over (on-)mogelijkheden voor het inpassen of verplaatsen van verbindingzones.

4.1.2. Inbreng in planvorming

Hoewel het gewenst is dat het accent de komende jaren vooral op de uitvoering komt te liggen, is inbreng in planvorming essentieel gebleken voor de totstandkoming van verbindingzones. Naast de gebiedsgerichte projecten zijn er vele interne en externe beleidsplannen waarin verbindingzones een plaats moeten krijgen. Dit is al zichtbaar gemaakt in figuur 1 en 2.

Verder is het nodig om een duidelijk overzicht te maken van alle verbindingzones met daarbij de natuurdoelstelling in de vorm van doelsoorten en inrichtingseisen (waaronder oppervlakte-eisen). De doelstellingen die tot nu toe zijn geformuleerd staan verspreid over het Werkdocument en de verschillende natuurgebiedsplannen. Het samenbrengen van de doelstellingen in één document, waarbij tevens de doelstellingen worden getoetst aan de nieuwste inzichten op het gebied van inrichting van verbindingzones is zeer gewenst. Voor de verbindingzones uit het Werkdocument is al een eerste berekening gemaakt voor de inrichtingseisen met behulp van modellen die onderzoeksinstituut Alterra voor verbindingzones heeft opgesteld. Deze berekeningen moeten nog nader worden uitgewerkt en worden aangevuld met de verbindingzones uit de natuurgebiedsplannen. Ook is een aanvullende inventarisatie nodig voor benodigde faunavoorzieningen voor de verbindingzones uit de natuurgebiedsplannen (zie ook paragraaf 5.1.3 van deel 1 van het Programma ecologische verbindingzones).

4.1.3. Doelgroepenadering

De verschillende partijen worden gestimuleerd om mee te werken aan de realisatie van verbindingzones. Naast het organiseren van bijeenkomsten voor externe partijen zullen verschillende doelgroepen actief worden benaderd.

De waterschappen zijn belangrijk voor onder andere de realisatie van natte verbindingen, zoals natuurvriendelijke oevers en vispassages. Voor deze partijen zal worden aangestuurd op een meerjarenprogrammering. Gemeenten zullen actiever worden benaderd en geïnformeerd over de ecologische verbindingzones, omdat bij de inventarisatie is gebleken dat veel gemeenten tot nu toe

weinig aan de uitvoering te hebben gedaan. Op gemeentelijk niveau ontstaan ook de meeste knelpunten voor de veiligstelling van verbindingzones, bijvoorbeeld door de planning van nieuwe woningbouw en de aanleg van fietspaden in ecologische verbindingzones. Met de beheerders van rijks- en spoorwegen is er regelmatig overleg, met name om de realisatie van faunavoorzieningen op elkaar af te stemmen: een ecodeuct over een rijksweg heeft weinig zin wanneer op een nabijgelegen provinciale weg in dezelfde verbindingzone geen voorzieningen worden getroffen. Particuliere grondeigenaren worden gestimuleerd om gebruik te maken van de mogelijkheden voor particulier natuurbeheer in verbindingzones.

4.1.4. Faunavoorzieningen

Faunavoorzieningen worden zoveel mogelijk ingebracht in (gebiedsgerichte) projecten. Daarnaast zijn vooral goede afspraken met de doelgroepen van belang. Voor faunavoorzieningen zijn dat Rijkswaterstaat, de spoorwegen (NS ProRail), gemeenten, waterschappen en de provincie zelf (dienst Wegen, Verkeer en Vervoer).

4.1.5. Bestaande natuur

Voor verbindingzones met bestaande natuur zoals watergangen, bermen van rijkswegen en spoorwegen zal overleg gevoerd worden met de betreffende doelgroepen over het gewenste beheer en over eventuele benodigde aanpassingen aan de inrichting.

4.1.6. Nieuwe natuur

De inzet van de provincie op realisatie van nieuwe natuur in verbindingzones is afhankelijk van de plaats van de verbindingzone in verschillende plannen en projecten. De te volgen strategie per verbindingzone staat in tabel 1.

Toelichting tabel 1: Strategie nieuwe natuur per verbindingzone

NR	=	Nummer verbindingzone
NAAM	=	Naam verbindingzone
NGP	=	In natuurgebiedsplan: ja (+), nee (-), grotendeels (+/-), grote delen niet (-/+)
LIP/GGP	=	Landinrichtingsproject of ander gebiedsgericht project van toepassing
LIP	=	Naam landinrichtingsproject (cursief: project afgerond, tussen haakjes: project in startfase)
GGP	=	Naam overig gebiedsgericht project
REAL	=	realisatie beschikbare grond: 0 = niets, 1 = 1 t/m 10%, 2 = 10 tot 50%, 3 = 50 tot 100%, 4 = 100%
FP	=	realisatie faunapassages: 0 = niets, 1 = 1 t/m 10%, 2 = 10 tot 50%, 3 = 50 tot 100%, 4 = 100%, - = geen volledige gegevens beschikbaar
URG	=	urgentie: betreft planologische knelpunten: 1 = planologisch knelpunt aanwezig, 3 = urgent planologisch knelpunt aanwezig (zie Basisdocument, deel 3 van dit Programma)
AG2010	=	valt in invloedssfeer van Agenda 2010-project
STRAT	=	strategie: 1 t/m 3, zie hieronder

Strategie 1: Kansen benutten

Deze strategie betreft delen van verbindingzones die niet in gebiedsgerichte projecten zijn opgenomen maar wel binnen de invloedssfeer van een gebiedsgericht project vallen. Het betreft de oranje lijnen en delen van de gele lijnen op kaart 4 uit de Stand van zaken. Tijdens de planvorming voor de betreffende gebiedsgerichte projecten was voor deze (delen van) verbindingzones onvoldoende draagvlak aanwezig. Vaak zijn deze verbindingen ook niet in natuurgebiedsplannen overgenomen. In die gevallen ontbreekt een kader voor grondverwerving of particulier natuurbeheer. Veel energie steken in deze verbindingzones is op korte termijn niet zinvol tenzij zich onverwachte kansen in het gebied voordoen, bijvoorbeeld bij een planwijziging of wanneer bij de toedeling nog voldoende grond overblijft. De strategie is dan ook vooral gericht op alertheid op ontwikkelingen in de betreffende gebieden: op kansen die zich voordoen om de verbindingzones alsnog in te passen in de planvorming of via andere kaders te realiseren.

In tabel 1 is te zien welke verbindingzones geheel of gedeeltelijk in de natuurgebiedsplannen staan.

Strategie 2: Sturen vanaf de zijlijn

Deze strategie geldt voor de (delen van) verbindingzones die zijn opgenomen in gebiedsgerichte projecten, of waarvan wordt verwacht dat ze binnenkort in een gebiedsgericht project worden opgenomen (Reconstructie of Linschoten). Het betreft de groene en groen gestreepte lijnen van kaart 4 uit de Stand van zaken. Daarnaast geldt deze strategie voor gedeelten van de gele zones op die kaart, namelijk voor die gedeelten die zijn overgenomen in een gebiedsgericht project.

De strategie richt zich op het realiseren van verbindingzones via de betreffende gebiedscommissies. Inbreng gebeurt in principe sturend vanaf de zijlijn, tenzij er ontwikkelingen zijn die een actieve inzet noodzakelijk maken. Verder is er een actieve inzet nodig bij aanpassing van plannen of het opstellen van nieuwe plannen (zie 4.1.2).

Landinrichtingsprojecten en andere gebiedsgerichte projecten spelen een erg belangrijke rol bij de uitvoering. Is een verbinding opgenomen in een landinrichtingsproject, dan zijn er ook middelen om dergelijke zones te realiseren. Zodra het Plan van toedeling is gemaakt kan met de uitvoering worden begonnen. Uitvoering van de verbindingzones gebeurt in principe via de landinrichting. De strategie is gericht op inbreng op de te realiseren kwaliteit en controle van de uitvoering. Een goede communicatie met collega's die betrokken zijn bij de landinrichtingsprojecten is essentieel.

Voor andere gebiedsgerichte projecten (De Venen, de Reconstructie Gelderse Vallei-Utrecht oost en enkele projecten uit Agenda 2010) is een vergelijkbare strategie nodig als bij de landinrichtingsprojecten. De verwachting is dat een wat actievere rol in de programmering noodzakelijk is, onder andere via inbreng in de uitvoeringsmodules van gebiedsgerichte projecten, waarin wordt vastgelegd wat men de komende 4 jaar denkt uit te voeren.

De gele lijnen op kaart 4 uit de Stand van zaken zijn gedeeltelijk overgenomen in gebiedsgerichte projecten. Op onderdelen is hier nog extra aansturing nodig, omdat het gebiedsgerichte project niet of onvoldoende voorziet in de realisatie ervan.

Voor wat betreft de uitvoering van faunavoorzieningen geldt dat een zeer beperkt deel is opgenomen in gebiedsgerichte projecten. De overige passages zullen via andere kaders gerealiseerd moeten worden.

Strategie 3: Actieve inzet

Deze strategie geldt voor (delen van) verbindingzones die wel in de natuurgebiedsplannen zijn opgenomen, maar geen deel uitmaken van gebiedsgerichte projecten. Het gaat om de rode lijnen van kaart 4 uit de Stand van zaken.

Voor strategie 3 geldt in het algemeen: actieve inbreng noodzakelijk. Het grootste deel van de tijd die voor de verbindingzones beschikbaar is wordt benut voor strategie 3.

Een actieve inzet is nodig op grondverwerving/particulier natuurbeheer en op de realisatie van faunapassages. Vooral voor deze verbindingzones is het gewenst dat een projectmatige vorm wordt gekozen voor de uitvoering, waarbij alle betrokken organisaties zijn vertegenwoordigd. Temeer daar het hier onder andere enkele zeer lastige verbindingen betreft die voor een groot deel langs of door stedelijk gebied lopen.

4.2. Prioritering in de tijd

Naast de verschillende genoemde strategieën, is het gewenst ook een prioritering in de tijd aan te brengen. Uit de strategieën blijkt al dat het niet eenvoudig is om elke verbindingzone afzonderlijk in de tijd te plannen.

De realisatie van verbindingzones kent verschillende fases. Allereerst moet er voldoende grond beschikbaar zijn, daarna volgt de inrichting, en vervolgens het beheer. Faunavoorzieningen zijn noodzakelijk om de verbinding compleet te maken.

De beschikbaarheid van grond is de eerste en moeilijkste stap. Grondverwerving is niet overal noodzakelijk. Ook via particulier natuurbeheer kunnen de natuurdoelen worden bereikt. De aanleg van natuurvriendelijke oevers en bermen gebeurt vaak op terreinen die in eigendom zijn van de beheerders. Grondverwerving is dan alleen nog nodig voor de inrichting van stapstenen. In alle gevallen is echter sprake van het beschikbaar stellen van grond voor verbindingzones op *vrijwillige basis*. En dit maakt het prioriteren van verbindingzones in de tijd erg lastig, omdat de bereidwilligheid om grond beschikbaar te stellen niet goed voorspelbaar is. De prioritering moet dus een bepaalde mate van flexibiliteit hebben: is er geen grond beschikbaar voor een bepaalde verbindingzone, dan is het verspilde energie om hierop te blijven inzetten.

Enige sturing is echter wel mogelijk. Zo kan worden ingezet op een actieve benadering van particulieren voor aankoop of inrichting van grond voor verbindingzones. Ook kavelruil is een goed middel gebleken om verbindingzones op de juiste locatie te realiseren.

Het traject van de aanleg van faunavoorzieningen loopt vrijwel nooit parallel met dat van aankoop of particulier natuurbeheer. Vaak is er sprake van andere eigenaren, en van een geheel andere financiering. Hierdoor is het haast onmogelijk om de inrichting van zowel de verbindingzone zelf als de benodigde faunavoorzieningen in dezelfde periode uit te voeren.

Voor de lange termijn is het maken van een prioritering niet zinvol, omdat de uitvoering van verbindingzones sterk afhankelijk is van de kansen die zich in een gebied voordoen. Voor de korte termijn is het goed mogelijk om aan te geven op welke zones de aandacht met name gericht zal zijn. De volgende factoren zijn van belang voor de prioritering op korte termijn.

Mate van realisatie

In de Stand van zaken is uitgewerkt hoe ver de uitvoering van verbindingzones is gevorderd. Daarbij is onderscheid gemaakt tussen aankoop/particulier natuurbeheer en aanleg van faunavoorzieningen. In tabel 1 is dit in vereenvoudigde vorm overgenomen.

In een aantal verbindingzones blijkt de grondverwerving goed te lopen. Echter geen enkele zone is zodanig gereed dat zowel de grond is ingericht als de faunavoorzieningen zijn aangelegd. Prioriteit wordt daarom gegeven aan het *compleet maken van verbindingzones* die al grotendeels zijn gerealiseerd. De redenen hiervoor zijn:

- **Functioneren:** vaak is het zo dat sommige delen gemakkelijk te realiseren zijn, en andere delen veel moeilijker. Vooral de makkelijk uitvoerbare delen worden dan gerealiseerd. Een verbindingzone kan echter pas goed functioneren wanneer hij in zijn geheel is aangelegd, dus ook de moeilijke punten.
- **Efficiëntie:** door op hele zones in te zetten kunnen menskracht en financiën beter en effectiever worden ingezet, bijvoorbeeld door basisgegevens voor hele zones tegelijk te verzamelen en subsidies gericht in te zetten.
- **Monitoring en evaluatie:** de uitkomsten van monitoringsonderzoek (zie ook 5.6) worden gebruikt om de effectiviteit van de verbindingzones te meten. Zonodig kunnen de kwaliteitseisen worden aangescherpt. Naarmate de uitvoering van een verbindingzone verder is gevorderd kan een beter beeld worden verkregen van het functioneren van de gehele zone.

Een hoge prioriteit krijgen de verbindingzones waarin al meer dan 50% is aangekocht (nummer 3 en 4 in de kolom "realisatie" van tabel 1). Streven is om hier aankoop/particulier natuurbeheer en uitvoering van faunapassages in de periode 2003-2006 te laten verlopen. Hoe dit vanuit de provincie wordt aangestuurd is afhankelijk van de strategie: sturend via de gebiedscommissies (strategie 2) of initiërend (strategie 3).

Planologische ontwikkelingen

Ook planologische ontwikkelingen zijn sturend voor de prioritering. Daar waar verbindingzones samenvallen met plannen voor andere functies zoals recreatie en stadsuitbreiding wordt een hoge prioriteit gegeven aan het meedenken in de planvorming en de uitvoering.

Kansen

Kansrijke situaties krijgen een hoge prioriteit. Er zijn bijvoorbeeld mogelijkheden voor uitvoering of versterking van verbindingzones in het kader van enkele projecten van Agenda 2010. Zo wordt in het kader van Hart van de Heuvelrug gewerkt aan diverse faunavoorzieningen, onder andere de verbinding tussen Heuvelrug en Elster buitenwaarden. Ook wordt gezocht naar aansluiting op noodzakelijke werkzaamheden in het kader van reconstructie van wegen en spoorlijnen, baggerwerkzaamheden en dergelijke. In deze situaties is het vaak mogelijk om faunapassages of natuurvriendelijke oevers tegen relatief lage kosten te realiseren.

De prioriteit wordt uitgewerkt in een Jaarprogramma. Hierin staan de ambities voor het komende jaar, met een doorkijk naar de geplande acties in de 3 daarop volgende jaren. Het betreft een overzicht van (delen van) verbindingzones waarin gericht zal worden ingezet op de uitvoering, onder andere via het stimuleren van uitvoeringsgerichte projecten en van particulier natuurbeheer, gerichte aankoop en zonodig meedenken in de planvorming. Het Jaarprogramma wordt in overleg met de vakgedeputeerde opgesteld op basis van de kansen en knelpunten die zich voordoen.

5. Organisatie en taken

In hoofdstuk 3 is aangegeven op welke gebieden knelpunten zijn gesignaleerd bij de uitvoering van verbindingzones, en waar goede kansen liggen voor de uitvoering. Hieronder is een programmatische aanpak uitgewerkt waarin deze ervaringen zijn verwerkt. Op basis van ervaringen in de toekomst kan de hieronder geschetste aanpak (op onderdelen) worden aangepast.

5.1. Rol van de provincie

De provincie legt de doelen van verbindingzones vast: locatie, omvang en kwaliteit. Dit is gebeurd in het Werkdocument en in de natuurgebiedsplannen. De planologische bescherming wordt beschreven in het streekplan. De provincie is verantwoordelijk voor de evaluatie van de kwaliteit en zonodig bijstelling van de doelstelling van verbindingzones.

Tot nu toe heeft de provincie gewerkt aan de doorwerking van het beleid en geparticipeerd in veel initiatieven voor uitvoering van delen van verbindingzones. Nu de planmatige inbreng grotendeels klaar is, kan de provincie zich richten op een duidelijk regisserende rol richting uitvoering. Wanneer de regie ontbreekt reageert de provincie op initiatieven van buiten maar geeft ze geen sturing op prioriteiten. Dit leidt tot een versnipperde uitvoering van de verbindingzones en impasses in de uitvoering: men wacht op initiatieven van anderen.

De rol van de provincie moet vooral zijn: het coördineren en stimuleren van de uitvoering en het stellen van prioriteiten.

Dit betekent dat

- een duidelijke visie nodig is op de te volgen strategie en prioritering van de werkzaamheden (zie hoofdstuk 4) en
- er duidelijkheid moet komen over de taken van de verschillende partijen en
- er voldoende menskracht en ondersteuning aanwezig moet zijn om de taken uit te voeren.

Gezien de omvang van het takenpakket (zie 5.8) en de beschikbare formatie (zie 5.2), is het onmogelijk om alle uitvoeringsgerichte projecten door de provincie te laten trekken. Dit past ook niet bij de regierol van de provincie. Voorstel is daarom dat de trekkersrol voor de uitvoering zoveel mogelijk ligt bij (één van) de betrokken organisaties, waarbij de provincie zonodig het initiatief neemt, begeleiding kan geven, informatie kan aanleveren, en advies kan geven over mogelijkheden van financiering.

Het *initiatief* neemt de provincie door actief aan te sturen op grondverwerving, door meerjarenafspraken te maken met de betrokken organisaties, en door startbijeenkomsten te organiseren voor projecten die op korte termijn zijn geprogrammeerd.

Begeleiding gedurende het proces, onder andere door deelname van de provincie aan bijeenkomsten en door het beoordelen van inrichtingsplannen.

De *informatie* die de provincie kan aanleveren, betreft onder andere inventarisatiegegevens op het gebied van flora, fauna, aardkundige waarden, cultuurhistorie en archeologie. Verder kan de provincie inhoudelijke informatie leveren over natuurdoeltypen, soortbeschermingsplannen en begrenzingenplannen, en handvatten aanreiken voor een goede inrichting. Voorstel is dat de provincie deze informatie verzamelt in een basisdocument per verbindingzone. Samenwerking met de sectoren RER en RRE is hierbij noodzakelijk. Ook is de provincie verantwoordelijk voor het aangeven van de gewenste kwaliteit per verbindingzone. Deze kwaliteit is voor de verbindingzones uit het Werkdocument uitgewerkt in de vorm van doelsoorten. In een evaluerend onderzoek van Alterra (2001) is gekeken hoe de doelsoorten en gewenste oppervlaktes zich verhouden tot de nieuwste inzichten over de inrichting van verbindingzones. De resultaten van Alterra hebben nog een vertaalslag nodig voordat ze operationeel zijn. Hier zal in de komende jaren aan worden gewerkt. Voor verbindingen uit de natuurgebiedsplannen is de natuurkwaliteit in de vorm van natuurdoeltypen geformuleerd.

Financiële advisering betreft onder andere het geven van informatie over subsidies en het behandelen van subsidievoorstellen. Streven is dat men in de toekomst bij één loket terecht kan voor deze advisering (zie 5.4).

Daarnaast kan de provincie faciliterend zijn, bijvoorbeeld door het beschikbaar stellen van vergaderruimte of het meedenken over communicatie.

5.2. Beschikbare en benodigde menskracht

Voor de uitvoering van het beleid op het gebied van verbindingzones is in Utrecht sinds 1999 een coördinator aanwezig. Deze functie is ontstaan door verschuiving van taken binnen de sector. Tevens zijn er 2 medewerkers die een deel van hun tijd besteden aan de uitvoering van verbindingzones. Om de continuïteit te kunnen waarborgen heeft de inzet van menskracht op ecologische verbindingzones een hoge prioriteit nodig. Dit wordt vastgelegd in het sectorplan. De komende 2 tot 3 jaar is naar schatting 2,5 fte nodig om zowel de uitvoering te versnellen als de regierol te kunnen inbedden. Daarna kan naar verwachting met 2 fte worden volstaan. Momenteel is 1,4 fte beschikbaar.

Een deel van het stimuleren van de uitvoering zal via andere kaders plaatsvinden, bijvoorbeeld via het Nationaal Park Utrechtse Heuvelrug en via de coördinator voor particulier natuurbeheer. Daarnaast is menskracht nodig voor ondersteuning op het gebied van subsidies.

Uitgangspunt is, dat menskracht en middelen efficiënt worden ingezet. Steeds zal een afweging gemaakt moeten worden van waar wel en waar niet in wordt geïnvesteerd. Duidelijk is wel, dat bovengenoemde bezetting minimaal nodig is om de uitvoering daadwerkelijk van de grond te krijgen. Is er te weinig menskracht, dan gaat alle tijd op aan urgente alledaagse zaken zoals het adviseren over bestemmingsplannen en strategische plannen, actie nemen wanneer knelpunten op het gebied van de planologische veiligstelling ontstaan en dergelijke.

5.3. Overlegstructuur

Bij de uitvoering van ecologische verbindingzones zijn zeer veel verschillende interne en externe partijen betrokken (zie figuur 1 en 2). Een goede en intensieve overlegstructuur met alle partijen is van essentieel belang bij de planvorming, maar zeker ook bij de uitvoering.

Een goede overlegstructuur ontbreekt. Overleg is nodig op 4 niveau's:

- Binnen de sector RNL
- Tussen de verschillende diensten en sectoren van de provincie
- Met de extern betrokken organisaties
- Met de coördinatoren van andere provincies.

De interne afstemming zal meer structuur krijgen, onder andere door regelmatig bijeenkomsten te organiseren voor een "provincie-team ecologische verbindingzones". Hiervoor worden de sectoren uitgenodigd die zijn genoemd in figuur 1. Doel is alle betrokken sectoren van de provincie goed te informeren over de stand van zaken, en zoveel mogelijk te komen tot een integrale aanpak. Daarnaast zal incidenteel inbreng nodig zijn voor bijvoorbeeld het streekplan of het waterhuishoudingsplan. In de praktijk moet blijken of deze aanpak goed werkt. Wanneer een integraal overleg niet efficiënt is, wordt overgestapt op een bilateraal model.

Voor de externe afstemming lijkt een platform het meest geschikt om plannen toe te lichten, projecten op te starten, taken te verdelen en ervaringen uit te wisselen. Voorstel is daarom, om twee keer per jaar een bijeenkomst te organiseren voor het "platform ecologische verbindingzones provincie Utrecht". Hiervoor worden alle extern betrokken partijen uitgenodigd, zie figuur 2. Zo mogelijk wordt ook het ministerie van LNV bij het platform betrokken, bij voorkeur via de directie noordwest. Voor de bijeenkomsten met het platform wordt steeds een duidelijk thema gekozen. Er zullen centrale thema's zijn die voor alle partijen interessant zijn, bijvoorbeeld de presentatie van dit Programma. Er zullen ook regionale of doelgroepgerichte thema's zijn die niet voor alle organisaties relevant zijn. Hierover zal duidelijk met de betrokkenen worden gecommuniceerd.

Tenslotte de afstemming met coördinatoren voor de ecologische verbindingzones in andere provincies. Incidenteel zijn door LNV centrale bijeenkomsten georganiseerd, bijvoorbeeld voor de inventarisatie van de stand van zaken bij de uitvoering van ecologische verbindingzones op landelijke schaal (resultaat: rapport "Kloppende aders"), en voor het uitwerken van robuuste verbindingen. Er zijn meer onderwerpen die zich lenen voor een centrale aanpak. Bijvoorbeeld de aanpak van een monitoringsprogramma, of het maken van voorstellen voor aanpassing van de subsidieregeling Programma Beheer op punten die voor verbindingzones van belang zijn. Voorlopig wordt uitgegaan van incidenteel overleg met 1 of meer collega's. Bijvoorbeeld voor het uitwisselen van ervaringen of voor het maken van afspraken over verbindingzones die doorlopen in een aangrenzende provincie. Uitgangspunt is, dat menskracht en middelen efficiënt worden ingezet. De overlegstructuur wordt opgezet om de uitvoering te versnellen. Bijeenkomsten hebben steeds een duidelijk doel. Wanneer in een bepaalde periode weinig overleg nodig is, zijn er geen vergaderingen. Contacten kunnen dan bilateraal en/of via e-mail verlopen.

5.4. Instrumentarium en financiën

Er zijn verschillende instrumenten die ingezet kunnen worden om projecten op het gebied van verbindingzones te realiseren. De regelgeving is complex, waardoor het moeilijk is om een goed en compleet overzicht te krijgen. Wanneer men bijvoorbeeld een natuurvriendelijke oever wil realiseren, kan men een beroep doen op subsidie vanuit het Beleidsplan Natuur en Landschap Utrecht (BNLU) die wordt beheerd door de sector Natuur, Bos en Landschap (RNL) en vaak ook op de Subsidieregeling Gebiedsgericht Beleid (SGB) die wordt beheerd door de sector Gebiedsgericht Beleid (MGB). Voor grote projecten kunnen Europese subsidies worden aangevraagd (POP-gelden). Tot nu toe ontbreken duidelijke afspraken over hoe subsidieaanvragen voor het landelijk gebied worden afgehandeld. Dit scheidt onduidelijkheid voor de aanvrager en werkt inefficiënt. In het kader van de implementatie van het Sturingsmodel Landelijk Gebied is afgesproken dat er bij de provincie Utrecht in de loop van 2003 één loket komt op het gebied van subsidies voor het landelijk gebied. Uitgangspunt is voorlopig, dat dit loket ook voor de verbindingzones goed gaat werken. Belangrijk is, dat één persoon de verschillende subsidiestromen coördineert, subsidieaanvragen intern uitzet en toeziet op tijdige afhandeling. Voor een dergelijke aanpak is een duidelijk protocol nodig.

Tot nu toe is er weinig sturing op subsidies. Dit hangt samen met het ontbreken van een prioritering bij de uitvoering. Ook is er geen zicht op de financieringsbehoefte in de komende jaren. Aanvragen voor subsidies komen verspreid over het jaar binnen en worden verspreid over het jaar behandeld. Dit is niet efficiënt, omdat voor elke aanvraag een aparte procedure moet worden gevolgd. Voorstel in dit plan van aanpak is om subsidieaanvragen jaarlijks in 2 tranches te behandelen. Hierdoor ontstaat een goed overzicht over de binnengekomen aanvragen waardoor zonnig een goede afweging kan worden gemaakt. Verder is het afwerken van meerdere subsidies tegelijk een stuk efficiënter, onder andere doordat het bestuurlijk traject voor alle projecten tegelijk doorlopen kan worden. Ook voor de aanvrager scheidt het meer duidelijkheid: door het bestuurlijk traject in de jaarplanning van het Programma ecologische verbindingzones op te nemen weet de aanvrager wanneer de aanvragen ingediend moeten zijn en wanneer er duidelijkheid is over het al dan niet toekennen van subsidies. Of behandeling in 2 tranches praktisch gezien goed mogelijk is, zal moeten blijken bij de uitwerking van de bovengenoemde één-loket-gedachte voor de subsidies van het landelijk gebied.

Betrokken organisaties zullen gestimuleerd worden om een meerjarenplanning voor subsidieaanvragen te maken. De verwachting is, dat dit in de toekomst gemakkelijker zal worden doordat de provincie een duidelijke prioritering in de uitvoering aangeeft (zie hoofdstuk 4.2). De prioritering leidt ook tot een meer gerichte en daardoor meer effectieve inzet van subsidies, namelijk concentratie van de inzet van middelen op verbindingen met een hoge urgentie in de betreffende periode. Het streven is, om

subsidies de komende periode voornamelijk in te zetten op uitvoeringsgerichte projecten. Voor het opstellen van visies en dergelijke zijn de betreffende organisaties zelf verantwoordelijk.

Er is onvoldoende inzicht in de effectiviteit van gesubsidieerde projecten. Er is geen gestructureerde toetsing van uitgevoerde werken. Voorstel is dat alle gesubsidieerde projecten na uitvoering in het veld worden bekeken en getoetst aan het door de aanvrager ingediende projectplan. Wanneer het afgesproken resultaat niet is behaald kan dit gevolgen hebben voor de subsidiëring.

5.5. Beleidsmonitoring

Tot 2002 had de provincie weinig overzicht van de doorwerking van het Werkdocument ecologische verbindingzones. Door in 2002 een uitgebreide inventarisatie uit te voeren is nu een actueel overzicht aanwezig.

De provincie beschikt over een eigen computerprogramma waarin allerlei informatie over de ecologische verbindingzones is vastgelegd. Deze informatie is onder andere gebruikt om overzichten en kaarten met de stand van zaken te maken (zie rapport Stand van zaken). Zaak is natuurlijk, om de database actueel te houden. Hiervoor is een actieve aanlevering van gegevens nodig door de betrokken organisaties. Zij zullen daarom jaarlijks van de provincie inventarisatieformulieren en kaarten toegestuurd krijgen, met het verzoek om nieuwe ontwikkelingen aan te geven en eventueel ontbrekende gegevens aan te vullen. Streven is om de gegevens regelmatig bij te werken en jaarlijks een bijgewerkte overzichtskaart van de stand van zaken te maken.

5.6. Ecologische monitoring

Het Programma ecologische verbindingzones streeft niet alleen naar een fysieke uitvoering van verbindingzones. Essentieel is dat er structuren ontstaan die goed *functioneren* als verbinding tussen natuurkernen. Of een verbinding goed functioneert, kan door middel van monitoring worden onderzocht. Er wordt dan bijvoorbeeld onderzocht of de gewenste doelsoorten in de verbindingzone voorkomen. Monitoring is noodzakelijk om het effect van de ingrepen te kunnen aantonen en om zonodig aanpassingen door te voeren die het functioneren kunnen verbeteren.

Voor de monitoring is een goede methodiek nodig, en een planning van de uitvoering. Een goede methodiek voor het monitoren van verbindingzones bestaat nog niet. Wel zijn methodieken ontwikkeld voor het monitoren van het gebruik van faunapassages. Verder is het onderzoeksinstituut Alterra bezig met het ontwikkelen van aanbevelingen voor een landelijk monitoringsprogramma voor ecologische verbindingzones. De aanbevelingen komen naar verwachting in de loop van 2003 beschikbaar.

Omdat in het Werkdocument Ecologische verbindingzones duidelijk is omschreven wat er op de diverse locaties moet gebeuren en voor welke soorten de verbindingzones moeten gaan functioneren kan, vooruitlopend op de landelijke richtlijnen, al begonnen worden met het monitoren van realisatie en functioneren. Hierdoor kan reeds ervaring opgedaan worden met de methodiek. Bij het gereedkomen van de landelijke richtlijnen zal daar zo veel mogelijk op afgestemd gaan worden.

Belangrijk bij monitoring is om de 0-situatie vast te leggen: hoe was het vóórdat de verbinding en/of faunapassage was ingericht. Door het onderzoek na gehele of gedeeltelijke inrichting te herhalen wordt het effect van inrichting gemeten. Afstemming zal plaatsvinden met de activiteiten van de sector Ecologisch onderzoek en groene regelgeving (RER), die de toestand van de natuur in een 0-situatie zal vastleggen op een aantal locaties.

De resultaten van monitoring kunnen leiden tot aanpassing van de inrichting of tot bijstelling van de natuurdoelen voor verbindingzones.

5.7. Communicatie

Over de voorgestelde nieuwe aanpak van ecologische verbindingzones, zoals in de voorgaande paragrafen is beschreven, moet duidelijk worden gecommuniceerd naar de betrokken organisaties en naar individuele burgers. Bijvoorbeeld via een eenmalige brochure of via de website van de provincie. Het is gewenst dat ook de provinciale database op termijn via Internet ter beschikking komt voor alle belanghebbenden en belangstellenden.

Jaarlijks zal een communicatieplan worden opgesteld waarin is uitgewerkt welke doelgroepen op welke wijze benaderd zullen worden.

5.8. Overzicht taken en acties

5.8.1. Taken

In de voorgaande paragrafen zijn de taken van de provincie benoemd. In tabel 2 en 3 zijn deze taken samengevat. In het kort is aangegeven de inhoud van de uitvoering, de verdeling van taken over coördinator en uitvoerend medewerkers (met een indicatie van het percentage van de tijd), en de benodigde middelen of instrumenten voor de uitvoering.

Om de taken gestructureerd aan te kunnen pakken is een Jaarkalender gemaakt waarin de verschillende taken zoveel mogelijk per maand zijn ingepland (zie bijlage 1).

5.8.2. Acties

Naast bovengenoemde reguliere taken is nog een aantal acties nodig om de benodigde kwaliteit van verbindingzones compleet in beeld te kunnen brengen en de informatie voor externen toegankelijk te maken:

- Aanvullen van benodigde faunavoorzieningen voor verbindingzones die niet in het Werkdocument staan en via de natuurgebiedsplannen zijn aangevuld;
- Zorgen dat ook de gewenste bos- en heideverbindingen voor de Utrechtse heuvelrug goed in beeld worden gebracht en tot uitvoering komen;
- Achtergronddocument maken met relevante informatie per verbindingzone (natuurdoelen, inrichtingseisen, soortbeschermingsplannen, flora en fauna, aardkundige, cultuurhistorische en archeologische waarden, recente ontwikkelingen);
- Nagaan of het nodig is om de inrichting of de doelsoorten uit het werkdocument op basis van nieuwe gegevens en/of monitoringsresultaten bij te stellen;
- Informatie over verbindingzones op provinciale website plaatsen;
- De database voor verbindingzones via Internet toegankelijk maken;
- De 1-loketgedachte voor subsidies uitwerken.

Tabel 2: Externe taken provincie bij uitvoering ecologische verbindingzones

TAAK	UITVOERING	WIE/ %tijd	MIDDELEN
Coördineren en stimuleren van de uitvoering	Jaarprogramma opstellen. Actief contact zoeken met betrokken partijen. Partijen stimuleren om ecologische verbindingzones daadwerkelijk in te richten. Actieve rol ligt met name in het opstarten van projecten: het trekken en begeleiden van uitvoeringsprojecten is vooral een taak van de uitvoerende organisaties, maar desgewenst levert provincie inbreng	Coördinator (50) Medewerker (40) Uitvoerende organisaties	Jaarprogramma Database adressen Meerjarenafspraken met partijen Faciliteiten (vergaderruimte e.d.)
Vraagbaak op inhoudelijk gebied	Inhoudelijke contactpersonen zijn bekend bij betrokkenen en goed bereikbaar. Evaluatie Alterra wordt operationeel gemaakt en aangevuld. Zonodig wordt informatie opgevraagd bij collega-sectoren over aardkundige, archeologische, landschappelijke, floristische en faunistische waarden	Medewerker (10)	Ondersteuning door afdeling communicatie. Database met stand van zaken ecologische verbindingzones Ondersteuning door sectoren RRE en RER
Bijeenbrengen van verschillende betrokken partijen	Overlegstructuur opzetten en realiseren.	Coördinator (20)	Facilitaire ondersteuning
Adviseren DLG over aankoop	Prioriteiten in aankoopbeleid aangeven. Aankopers goed informeren en zonodig mogelijke aankopen in het veld bekijken.	Coördinator (5) Medewerker (5)	Prestatie-overeenkomsten DLG GIS-grondverwerving
Toetsen van subsidieaanvragen	Aanvragen inhoudelijk toetsen op ecologisch rendement en prioriteit. Uitvoering controleren.	Medewerker, in overleg met coördinator (5+5)	Protocol subsidieaanvragen Overzicht budgetten Administratieve ondersteuning
Communicatie	Jaarlijks communicatieplan maken en uitvoeren	Medewerker (5)	Ondersteuning door communicatie-medewerker
Uitwisselen van kennis en ervaring met collega's in andere provincies	Actief contact zoeken met collega's in andere provincies: ideeën uitwisselen en oplossingen voor knelpunten zoeken.	Coördinator of medewerker, afhankelijk van onderwerp (5+5)	

Tabel 3: Interne taken provincie bij uitvoering ecologische verbindingzones

TAAK	UITVOERING	WIE/ %tijd	MIDDELEN
Jaarprogramma opstellen	Overzicht maken op basis van criteria prioriteiten	Coördinator	
Inhoudelijke inbreng en afstemming provinciale plannen	Actieve inbreng in streekplan, waterhuishoudingsplan, verkeers- en vervoersplan, landinrichtingsprojecten en andere gebiedsgerichte projecten. Contacten onderhouden met betreffende collega-sectoren. Plan van aanpak onder de aandacht brengen via themabijeenkomst.	Medewerker + coördinator (10+5) Medewerker + coördinator (5+5)	Inbreng collega-sectoren
Toetsen gemeentelijke plannen	(Wijzigingen van) bestemmingsplannen toetsen op eventuele knelpunten met ecologische verbindingzones	Medewerker (5)	Actieve ondersteuning van coördinator bestemmingsplannen
Beleidsmonitoring	Opvragen van gegevens bij betrokken organisaties. Informatie toevoegen aan database	Medewerker (5)	Formulier Stand van zaken + kaart; GIS-applicatie ecologische verbindingzones Database adressen
Rapporteren voortgang	Jaarlijks beknopt overzicht stand van zaken maken 1x per 5 jaar uitgebreid overzicht maken	Medewerker (5) Medewerker, extra tijd vrijmaken	GIS-applicatie ecologische verbindingzones
Ecologische monitoring en evaluatie	Monitoringsprogramma opzetten om functioneren van de verbindingzones te toetsen. Hierover jaarlijks afspraken maken. Evaluatie beleid op basis van uitkomsten monitoringsonderzoek en nieuwe wetenschappelijke inzichten. Hiervoor 1x per 5 jaar een evaluatieverslag maken.	Coördinator (5) Coördinator, extra tijd vrijmaken	Inhoudelijke ondersteuning en uitvoering monitoring door sector ecologisch onderzoek (RER).

6. Instrumentarium

Voor de financiering van inrichting en beheer van verbindingzones kan gebruik worden gemaakt van Europese, landelijke en/of provinciale subsidies. Hieronder volgt een overzicht van beschikbare subsidies anno 2002. De provincie Utrecht zal de komende tijd voor de verbindingzones prioriteit geven aan projecten die uitvoeringsgericht zijn.

6.1. Plattelands Ontwikkelings Plan (POP)

Het Plattelands Ontwikkelings Plan betreft Europese subsidies. POP-gelden zijn met name interessant voor grote, uitvoeringsgerichte projecten in het landelijk gebied (kosten > € 50.000,-), bijvoorbeeld de aanleg van een vispassage. POP financiert maximaal 50% van de kosten. Cofinanciering via Subsidieregeling Gebiedsgericht Beleid behoort tot de mogelijkheden. Een nadeel van de POP-subsidies is, dat de aanvragen erg ingewikkeld zijn en aan vele voorwaarden moeten voldoen. Het is aan te bevelen om POP-subsidies ruim op tijd aan te vragen en bij de uitvoering strak op de planning te letten.. Aanvraagformulieren zijn bij DLG verkrijgbaar. De aanvragen worden daar ook ingediend.

6.2. Programma Beheer (PB)

Het Programma Beheer omvat de Subsidieregeling Natuurbeheer (SN) en de Subsidieregeling Agrarisch Natuurbeheer (SAN). Programma Beheer is van toepassing op verbindingzones die begrensd zijn in de natuurgebiedsplannen van de provincie Utrecht.

Voor de ecologische verbindingzones is de SN het meest interessant. Het is een regeling met een duurzaam karakter omdat de contracten worden aangegaan voor 30 jaar en er functiewijziging naar natuur plaatsvindt. Deze regeling geeft vergoedingen voor inrichting en beheer, en compenseert waardevermindering van de grond bij functieverandering.

De subsidieregelingen zijn niet ontworpen voor verbindingzones en bieden geen specifieke pakketten voor de realisatie ervan. Een knelpunt in de regeling is bijvoorbeeld dat er een minimale aaneengesloten oppervlakte voor de aanvraag is vereist. Voor verbindingzones gaat het vaak om stukken die kleiner zijn dan het minimumoppervlak. Ook is de schaal waarop inrichting plaatsvindt voor verbindingzones relatief klein (langgerekte, maar smalle zones) en de kosten zijn daardoor relatief hoog. De subsidieregelingen houden hiermee geen rekening.

In de praktijk blijkt dan ook dat de vergoedingen vanuit Programma Beheer veel lager zijn dan de werkelijke kosten voor aanleg en inrichting van verbindingzones.

Aanvragen van PB-subsidies lopen via LASER.

De SAN gaat uit van tijdelijke contracten van 6 jaar en er vindt geen functieverandering plaats. Dit is voor verbindingzones onvoldoende duurzaam. Wel kan toepassing van de SAN rondom verbindingzones leiden tot versterking van de ecologische verbindingen. In de toekomst zal agrarisch en particulier natuurbeheer volgens het regeringsbeleid een grotere rol gaan spelen. Op het moment dat dit Plan van aanpak is opgesteld, zijn de discussies hierover nog volop aan de gang. De consequenties voor verbindingzones zijn daarom nog niet duidelijk.

Belangrijk is, dat de bereikte natuurdoelen duurzaam zijn en aansluiten op de doelen van de ecologische verbindingzones.

6.3. Kwaliteitsimpuls landschap

Het instrument groenblauwe dooradering uit de nota Natuur voor mensen, mensen voor Natuur is bedoeld om de landschap een kwaliteitsimpuls te geven. Het is een nieuw beleidsthema dat nog vorm moet krijgen maar wellicht kansen biedt voor verbindingzones, bijvoorbeeld via de aanleg van natuurvriendelijke oevers, houtwallen, poelen en dergelijke. In eerste instantie zijn voor 8 zogenoemde “proeftuinen” ideeën uitgewerkt. In Utrecht ligt de proeftuin Langbroekerweteringgebied. In het voorstel voor deze proeftuin staan verschillende ideeën voor subsidiëring. Eind 2002 is echter door LNV alleen steun toegezegd voor het subsidiëren van tijdelijke contracten. Langdurige contracten zijn wel in de proeftuin uitgewerkt maar nog niet (door Brussel) gehonoreerd. Voor verbindingzones is dit instrument voorlopig niet geschikt omdat tijdelijke contracten onvoldoende duurzaam zijn. De proeftuinperiode loopt tot 1 januari 2004. Uit de resultaten van de proeftuinen moet blijken of op de langere termijn wel duurzaam kan worden ingezet op uitvoering van verbindingzones vanuit het programma Groenblauwe dooradering.

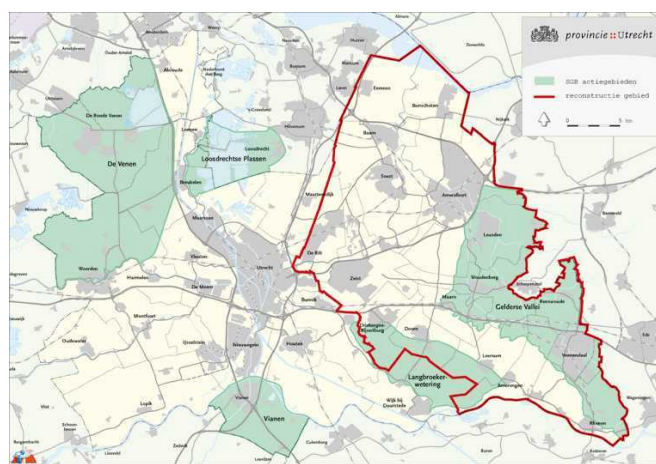
6.4. Robuuste verbindingen

Het Ministerie van LNV zet hoog in op de realisatie van robuuste verbindingen (zie ook hoofdstuk 8). In 2001 zou er jaarlijks in de periode 2002-2020 ca. 23 miljoen euro voor aankoop en inrichting van gronden beschikbaar komen. In 2002 stond nog € 15 miljoen per jaar op de begroting. Voor 2003 staan er nauwelijks middelen op de begroting van LNV voor het realiseren van natuurdoelen. Het is daarom niet waarschijnlijk dat er in 2003 aan de realisatie van robuuste verbindingen gewerkt zal worden.

Wanneer er weer geld beschikbaar komt biedt dit kansen voor de uitvoering van verbindingzones in het gebied van De Venen, voor de Ecologische Verbindingzones tussen de Venen en de Vechtplassen en voor enkele beken in de Gelderse Vallei (zie ook hoofdstuk 7).

6.5. Subsidieregeling gebiedsgericht beleid (SGB)

De SGB betreft een rijkssubsidie die door de provincies wordt geprogrammeerd. De regeling is sinds 2002 operationeel en vervangt een aantal andere regelingen: GeBeVe, A2/EHS en SGM. De SGB is alleen van toepassing voor gebieden met een gebiedsgericht beleid. Voor Utrecht betreft dit drie gebieden. Ook is SGB voor het hele reconstructiegebied van toepassing (zie figuur #). De SGB kan worden gecombineerd met POP- of BNLU-subsidies. Aanvraagformulieren zijn bij DLG verkrijgbaar.



Figuur 4: Werkingsgebied SGB-subsidie

6.6. Beleidsplan Natuur en Landschap Utrecht (BNLU)

Subsidies vanuit het BNLU zijn bedoeld voor de realisatie van natuur en landschap in brede zin, waaronder ecologische verbindingzones.

Voor verbindingzones is vrijwel altijd sprake van cofinanciering door de aanvrager. Er zijn mogelijkheden om BNLU-gelden te combineren met POP- en/of SGB-gelden. Aanvragen kunnen worden gericht aan de provincie Utrecht, sector Natuur, Bos en Landschap (RNL). Het is verstandig om contact op te nemen met de provincie vóórdat een volledig projectplan wordt ingediend. De provincie probeert dan een indicatie te geven van de haalbaarheid van het project en kan informatie aanleveren omtrent de gewenste kwaliteit van de verbindingzone.

6.7. Plan veiligstelling gebieden (PVG)

De PVG-subsidies zijn alleen beschikbaar voor particulieren. Ze zijn bestemd voor de inrichting van natuur in de Ecologische Hoofdstructuur. Aanvragen kunnen worden gericht aan de provincie Utrecht, sector Natuur, Bos en Landschap (RNL). Het is verstandig om contact op te nemen met de provincie vóórdat een volledig projectplan wordt ingediend. De provincie probeert dan een indicatie te geven van de haalbaarheid van het project en kan informatie aanleveren omtrent de gewenste kwaliteit.

6.8. Agenda 2010

In 2002 heeft de provincie 10 projecten gedefinieerd waarmee zo snel mogelijk duidelijk zichtbare resultaten behaald moeten worden. Veel van deze projecten hebben relaties met ecologische verbindingzones. Projecten die heel concreet op bepaalde verbindingzones betrekking hebben zijn Hart van de Heuvelrug, Stichtse Lustwarande en Groen en blauw rondom Amersfoort. Daarnaast zijn er projecten die niet direct aan bepaalde verbindingzones zijn gekoppeld maar tijdens de loop van het project wel kansen kunnen bieden voor uitvoering van (delen van) verbindingzones: het Veenweidegebied, het Wandelpadenplan en het Fietspadenplan.

Voor de uitvoering van agenda 2010 is projectgeld beschikbaar. Dit kan bijvoorbeeld worden ingezet voor de aanleg van natuurvriendelijke oevers of van faunavoorzieningen.

6.9. Aankoopbudget en kavelruil

Jaarlijks krijgt de provincie rijksmiddelen voor de aankoop van nieuwe natuur in de Ecologische Hoofdstructuur (EHS). Deze middelen worden gebruikt voor de aankoop van grond in onder andere verbindingzones. De Dienst Landelijk Gebied doet de grondaankopen en levert de grond door aan natuurbeschermingsorganisaties.

Ook wordt ruilgrond buiten de EHS gekocht. Kavelruilers proberen deze gronden te ruilen tegen gronden in de EHS. Via de prestatie-overeenkomsten die de provincie jaarlijks afsluit met de Dienst Landelijk Gebied kan worden gestuurd op aankoop. In de afgelopen jaren is gebleken dat kavelruil voor de aanleg van verbindingzones een goed instrument is.

Bezuinigingen op het aankoopbudget zullen zeker negatieve gevolgen hebben voor de realisatiekansen van verbindingzones.

6.10. Rood voor groen

De notitie “Nieuwe landgoederen en buitenplaatsen” (provincie Utrecht, 1998) beschrijft welke mogelijkheden er zijn voor het bouwen van landgoederen of buitenplaatsen (rood) in ruil voor de realisatie van nieuwe natuur (groen). De regeling geldt voor enkele gebieden en is niet van toepassing op de in de natuurgebiedsplannen begrensde gronden. Mogelijk wordt de regeling aangepast naar aanleiding van het nieuwe streekplan.

Rood voor groen kan in heel specifieke gevallen kansen bieden voor de versterking of realisatie van ecologische verbindingzones.

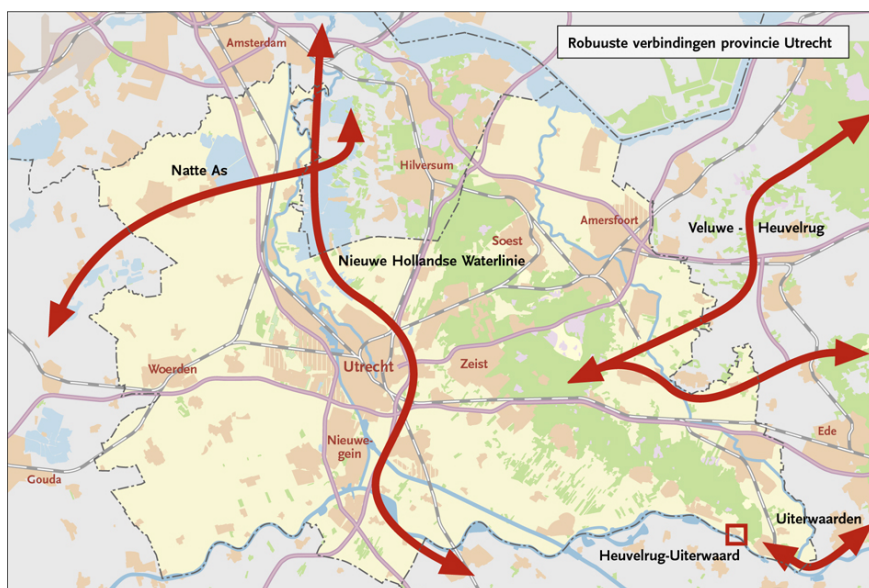
7. Robuuste verbindingen

De besluitvorming voor robuuste verbindingen staat los van de besluitvorming voor de provinciale verbindingzones, waar dit Plan van aanpak betrekking op heeft. Wat robuuste verbindingen zijn en wat de relatie is tussen robuuste en provinciale verbindingzones wordt hieronder uitgelegd.

In juli 2000 is de rijksnota "Natuur voor mensen, mensen voor natuur" verschenen. Hierin wordt onder andere nieuw beleid uitgewerkt voor het versterken van de Ecologische Hoofdstructuur door middel van het realiseren van zeven zogenaamde "robuuste ecologische verbindingen".

Robuuste ecologische verbindingen zijn zeer stevige ecologische verbindingzones van gemiddeld 1 kilometer breed die grote natuurkernen aan elkaar koppelen. Ze zijn nodig omdat uitwisseling van planten en dieren tussen de kernen van grote bestaande natuurgebieden niet goed mogelijk is, zodat de duurzaamheid van die natuurkernen onder druk staat. Om de biodiversiteit te behouden zijn meer en grotere verbindingen nodig: robuuste ecologische verbindingen. Drie van deze verbindingen liggen (gedeeltelijk) in de provincie Utrecht:

1. Veluwe-Heuvelrug
2. Natte As
3. Nieuwe Hollandse Waterlinie



Figuur 5: Robuuste verbindingen in Utrecht

Het Ministerie van Landbouw, Natuurbeheer en Visserij heeft in 2001 aan de provincies gevraagd om nadere verkenningen uit te voeren naar de robuuste verbindingen. In deze studies is onder andere gekeken naar geschikte locaties, benodigde oppervlakte, gewenste natuurdoelen en mogelijkheden voor meekoppeling met andere functies. De verkenningen in de provincie Utrecht zijn in 2002 afgerond. Uit de verkenningen blijkt, dat per robuuste ecologische verbinding circa 400 hectare "nieuwe natuur" in de provincie Utrecht nodig is voor de realisatie ervan, bovenop de reeds begrensde nieuwe natuur. Gedeputeerde staten en de statencommissie Ruimte en Groen hebben zich in het najaar van 2002 positief uitgesproken over robuuste verbindingen: de provincie Utrecht is bereid eraan mee te werken, mits aan een aantal stringente voorwaarden wordt voldaan. Dit betreft onder andere de financiering en duidelijkheid over de planologische schaduwwerking.

De robuuste ecologische verbindingen bieden goede mogelijkheden voor versterking van de Ecologische Hoofdstructuur.

Er is enige overlap tussen robuuste verbindingen en ecologische verbindingzones. In de Gelderse Vallei (Veluwe-Heuvelrug) betreft het met name een aantal beekdalen. In het gebied van De Venen/Vechtplassen (de Natte As) is er veel overlap met al geplande natte verbindingzones. In de Nieuwe Hollandse Waterlinie is er op enkele plaatsen een relatie tussen de ecologische verbindingzones en de robuuste verbindingen. Kenmerk van de robuuste verbindingen is dat ze veel breder zijn dan de ecologische verbindingzones op provinciaal niveau. Robuuste verbindingen moeten immers op landelijk niveau functioneren

De robuuste verbindingen kunnen kansen zijn om ook een deel van de provinciale verbindingzones te realiseren. Anno 2002 bestaat er echter nog veel onduidelijkheid over de financiering en dus over de kansen voor uitvoering van de robuuste verbindingen. Uitgangspunt bij het onderzoek naar de robuuste verbindingen in de periode 2001/2002 was, dat het Rijk de uitvoering volledig financiert. Het voorgenomen kabinetsbeleid geeft weinig hoop voor de haalbaarheid hiervan.

Wanneer het Rijk toch garant gaat staan voor de financiering van de robuuste verbindingen en er in interprovinciaal verband een bestuurlijk akkoord is over de uitvoering, moet een apart programma worden gemaakt voor de uitvoering van de robuuste verbindingen. Te verwachten is dat ecologische provinciale verbindingzones die overlappen met robuuste verbindingen dan een hoge prioriteit in de uitvoering krijgen.

8. Informatie verbindingzones

8.1. Literatuur

Ministerie van Landbouw, Natuurbeheer en Visserij (2000). *Natuur voor Mensen, Mensen voor Natuur. Nota natuur, bos en landschap 21^e eeuw.*

Ministerie van Landbouw, Natuurbeheer en Visserij (2000). *Kloppende aders. Een impuls aan de realiteit vna Ecologische Verbindingszones in Nederland.*

Ministerie van Landbouw, Natuurbeheer en Visserij (1990). *Natuurbeleidsplan.*

Provincie Utrecht, in prep. *De uitvoering van faunapassages bij provinciale wegen in Utrecht, Uitvoeringsprogramma 2003-2006.*

Provincie Utrecht, Dienst Ruimte en Groen (2001-2002). *Natuurgebiedsplannen. Acht stuks in totaal.*

Provincie Utrecht, Dienst Ruimte en Groen (1998). *Werkdocument Soortenbeleid, Onderdeel Fauna.*

Provincie Utrecht, Dienst Ruimte en Groen (1998). *Nieuwe landgoederen en buitenplaatsen in de provincie Utrecht.*

Provincie Utrecht, Dienst Ruimte en Groen (1996). *Plan Veiligstelling Gebieden, uitgangspunten voor beheer en aankoop, een stimulans tot particulier natuurbeheer.*

Provincie Utrecht, Dienst Ruimte en Groen (1993). *Werkdocument Ecologische Verbindingszones.*

Provincie Utrecht, Dienst Ruimte en Groen (1992). *Beleidsplan Natuur en Landschap provincie Utrecht.*

8.2. Contactpersonen

ONDERWERP	NAAM CONTACT-PERSOON	E-mail/Internet	TEL.
Inhoudelijk algemeen	Jeanet Bok Mark Hoevenaars	jeanet.bok@provincie-utrecht.nl mark.hoevenaars@provincie-utrecht.nl	030-2582091 030-2583440
Faunapassages	Chris Klemann	chris.klemann@provincie-utrecht.nl	030-2583142
Natuurgebiedsplannen	Mark Hoevenaars Linde Kuyf	Zie boven linde.kuyf@provincie-utrecht.nl	030-2583440 030-2582409
Natuurdoeltypen	Mark Hoevenaars	Zie boven	030-2583440
Database	Mark Hoevenaars Jeanet Bok	Zie boven	030-2583440 030-2582091
Utrechtse Heuvelrug	Jaap de Pater	jaap.de.pater@provincie-utrecht.nl	030-2582053
Subsidies	Voorlopig: Jeanet Bok	Zie boven	030-2582091
Aanvragen rapportages	Afdeling verkoop provincie Utrecht	www.provincie-utrecht.nl	030-2582228
Aanvraagformulieren subsidies POP en SGB	DLG Utrecht		030-2344001
Aanvraagformulieren subsidies PB	LASER		0475-355555

